К.е.н. Литвинчук І.Л.
Житомирський національний агроекологічний університет, Україна

ЗАХИСТ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО ПОЛЯ

Здатність генерувати і впроваджувати досягнення науково-технічного прогресу є одним із найголовніших факторів забезпечення конкурентоспроможності національної економіки у глобальному конкурентному середовищі. Незважаючи на цю аксіому, сучасна інноваційна система України наразі не може відзначитися достатнім рівнем розвитку інноваційних процесів. Не останньою причиною цьому є недосконаліть законодавчої бази в частині забезпечення захисту прав власників інтелектуальних продуктів. Так, максимальна відповідальність за порушення прав інтелектуальної власності в країні становить 6 років позбавлення волі, тоді як за крадіжку майна вартістю 4250 гривень (сума, що у 250 разів перевищує неоподаткований мінімум доходів громадян згідно із статтею 185 Кримінального кодексу України) передбачається позбавлення волі до 8 років [1]. Водночас збитки правовласиика в разі порушення прав інтелектуальної власності можуть бути у сотні разів більшими, оскільки рентабельність афер з об’єктами права інтелектуальної власності іноді сягає 1000%.

Наразі коло порушень прав інтелектуальної власності, що визнаються карним злочином в Україні, є досить обмеженим. Зокрема кримінальну відповідальність передбачено за незаконний випуск під своїм ім'ям чи присвоєння авторства на чужий твір науки, літератури чи мистецтва; незаконне відтворення чи поширення такого твору; присвоєння авторства на чужі об'єкти права промислової власності; розголошення без згоди автора змісту винаходу, корисної моделі чи промислового зразка до офіційної публікації про них; а також незаконний збір з метою використання відомостей, що становлять комерційну таємницю (промислове шпигунство), якщо це наносить великий матеріальний збиток суб'єктові підприємницької діяльності (статті Кримінального кодексу України 176 «Порушення авторського права і суміжних прав», 177 «Порушення прав на винахід, корисну модель, промисловий зразок, топографію інтегральної мікросхеми, сорт рослин, раціоналізаторську пропозицію», 203-1 «Незаконний обіг дисків для лазерних систем зчитування, матриць, обладнання та сировини для їх виробництва», 229 «Незаконне використання знака для товарів і послуг, фірмового найменування, кваліфікованого зазначення походження товару») [1].

Альтернативою судовому захисту прав інтелектуальної власності є адміністративний захист, проте правові основи його також недостатньо забезпечені – лише дві статті Кодексу України про адміністративні правопорушення стосуються порушень прав інтелектуальної власності (51-2 «Порушення прав на об’єкт права інтелектуальної власності» та 164-9 «Незаконне розповсюдження примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп’ютерних програм, баз даних») [1].

Тим не менше варіантів протиправного використання об’єктів права інтелектуальної власності сьогодні існує безліч. Особливу загрозу нині становить зумовлена розвитком Інтернет-технологій кіберзлочинність, в тому числі кіберсквотинг та незаконне розповсюдження контенту за допомогою піритових систем (p2p).

Недосконалість українського законодавства призводить до того, що протягом останніх десяти років Україна залишається в Списку 301 (The Special 301 Report) Офісу Торговельного представника США (USTR) – переліку країн, де стан захисту прав інтелектуальної власності підлягає нагляду. Список готується відповідно до розділу 301 Закону про торгівлю США 1974 року (The Trade Act of 1974) та застосовується під час прийняття рішень урядом Сполучених Штатів щодо встановлення преференційних режимів у зовнішній торгівлі. В 2001 році США вже приймали рішення щодо зняття пільг з України відповідно до загальної системи преференцій і до 2005 року держава фігурувала у Списку 301 як «Priority Foreign Country» [2].

Сьогодні Україна знову поступово набуває статусу «пірата № 1» у світі. У 2012 році Міністерство торгівлі США внесло київський ринок «Петрівка» до списку 17 піратських ринків з продажу контрафактної продукції, які завдають найбільшої шкоди інтелектуальним правам у світі поряд з торговими зонами та

інтернет-сайтами Індії, Китаю, Гонконгу, Таїланду, Філіппін, Колумбії, Пакистану, Аргентини і Росії. У зв'язку з порушеннями згадуються, також, одеський «Сьомий кілометр», донецький «Маяк» та «Барабашово» в Харкові [2]. З 18 липня 2013 року в США розпочалися слухання з приводу піратства в Україні, які можуть призвести до введення повторного ряду санкцій [3].

Ситуація потребує термінового втручання, оскільки негативно впливає на репутацію України на світовій геополітичній арені, а також стримує розвиток інноваційних процесів в національній економіці. Першочерговим завданням уряду є узгодження юридичних норм в інноваційній сфері з корпоративним, інвестиційним, податковим і соціальним законодавством; супровід прогресивних норм законів відповідними підзаконними актами, які забезпечили б їх практичне введення в дію; підвищення ефективності механізмів правового захисту інтелектуальних продуктів та посилення відповідальності порушників прав інтелектуальної власності.

Література:

1. Портал Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua.

2. Портал редакції науково-практичного журналу «Інтелектуальна власність» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.intelvlas.com.ua.

3. Украина – интеллектуальный пират № 1 в мире. Причины и последствия: материалы круглого стола в Институте Горшенина [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://institute.gorshenin.ua.